

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Історія України.
Історіографія, джерелознавство
та спеціальні історичні дисципліни

№ 7 (290) 2014

Засновано в лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(історичні науки)
Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
“Україніка наукова” (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Луганського
національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 8 від 28 березня 2014 року)

Виходить двічі на місяць

17. **Тимошенко Ю. О.** Український фізкультурний рух у Чесько-Словацькій республіці міжвоєнного часу.....156
18. **Бублик О. І., Бондар О. А.** Радянський тоталітарний режим і легальна діяльність православного духовенства в Україні в 20 – 30-х рр. ХХ ст.....166
19. **Ткаченко І. В.** Предмет та головні тенденції розвитку культурної антропології в Україні.....181

РЕЗЕНЗІЇ

20. **Михальський І. С., Лобач Д. В.** Невідома українська шабля.....190
- Відомості про авторів.....195**

Key words: the Ukrainian Social-Federalists' Party, Ukrainian political emigration, the Ukrainian National-State Union, the Republic's Council, the All-Ukrainian National Council, the Ukrainian National Union, the Ukrainian Republican and Democratic Union, the Congress of Ukrainian Parliamentarians.

Стаття надійшла до редакції 19 лютого 2014 р.
Прийнято до друку 28 березня 2014 р.

УДК 796.03:3154.743

Ю. О. Тимошенко

УКРАЇНСЬКИЙ ФІЗКУЛЬТУРНИЙ РУХ У ЧЕСЬКО-СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ МІЖВОЄННОГО ЧАСУ

Досліджуючи історію фізичної культури в Україні ми мусимо розуміти, що вона не обмежувалася українськими етнічними землями. Бурхливі події першої половини ХХ ст. розкидали українців по світу, а вони понесли із собою власну культуру, невід'ємним складником якої стала рухова активність. Одначе, тривалий час питання щодо українського фізкультурного руху в еміграції, зокрема в Чесько-Словацькій Республіці міжвоєнного часу, залишалися поза увагою науковців. Невідомі раніше архівні матеріали дозволяють частково заповнити цю прогалину.

Метою даної статті є прагнення розширити джерельну базу досліджень з історії українського фізичного виховання, запровадивши у науковий обіг нові архівні матеріали.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1920 – 1930-ті рр.

Об'єктом виступає український фізкультурний рух у міжвоєнний період, а предметом – український фізкультурний рух у Чесько-Словацькій Республіці.

Робота ґрунтується на використанні історичного аналізу архівних джерел; системного та порівняльного аналізу.

Український фізкультурний рух у Чесько-Словацькій Республіці (надалі – ЧСР) міжвоєнного часу був представлений сокільськими товариствами, що творилися українською еміграцією. Він заявляє про себе від 1922 р., і в наступні кілька років проводить в організаційних турботах по різних містах цієї країни, де українці ще не становили якоїсь організаційної єдності. Сокільськими вправами (*руханкою*) займаються як емігранти з Наддніпрянської України, так і галичани, які приїздили на навчання до місцевих та українських (Українська Господарська Академія – далі У.Г.А., Вільний університет тощо) навчальних закладів.

Зокрема, 6 вересня 1922 р. група українців (27 чоловіків і 3 жінки) звернулася з проханням до чеського товариства “Сокіл” у м. Подебради з проханням зарахувати їх на пробний шестимісячний термін. Упродовж 1923 р. до них приєдналося ще 17 осіб, а в 1924 р. – 53 [1, арк. 38]. Не всі вони виявили, на жаль, належну сокільську витривалість – із понад ста осіб лише 31 після попереднього навчання (*руханкової академії*) 13 грудня 1924 р. склали урочисту присягу (*обітницю*). Після цього українці утворили при подебрадському “Соколі” свою тимчасову раду. Впродовж 1925 заяви на вступ до “Сокола” у Подебрадах подали ще 32 українці, шістнадцять із яких стали дійсними членами.

Постійне збільшення чисельності українців актуалізувало питання створення окремої української сокільської організації в ЧСР, позаяк упродовж понад трьох років соколи-українці були членами ще й Українського академічного спортивного клубу в Подебрадах (при Українській Господарській Академії) у так званій “сокільській секції”. Відтак, 7 лютого 1926 р. відбулись установчі збори українських соколів, на яких було ухвалено організувати гімнастичне товариство “Український Сокіл” у Подебрадах [1, арк. 38]. Велику організаційну роль у цьому відіграв *Михайло Єремій*, тоді як за виховання їх у душі сокільських традицій найбільше переймався *Йозеф Тругльк*, який був вихованцем Тиршової сокільської округи (*жупи*).

Одночасно у м. Брно впродовж 1922 – 1925 рр. членами товариства “Сокіл-Брно” і стали 16 українців, які на зборах 4 квітня 1925 р. створили свій гурток, що став неофіційною філією місцевого чеського товариства [1, арк. 39]. Старостою обрали *М. Дарагана*, а начальником – гімназійного професора *Ілька Калічака*. Гурток досить успішно розвивався і навесні 1926 р. мав у своїх лавах 18 осіб, серед яких 1 жінка (*сестра*). І. Калічак навіть мав змогу пройти 2-тижневий курс руханки у Чехословацькій Сокільській Громаді в Празі.

У м. Пршібрам, де знаходилася Вільна гірнична школа, українські студенти починаючи з 1922 р. вступали до лав місцевого осередку «Сокола». На весні 1924 р. їх було 21, але потім частина з них, закінчивши навчання, повернулася до України і на весну 1926 р. усіх практикуючих українців там залишилося лише сім осіб на чолі з *Володимиром Хилецьким* [1, арк. 41]. Через це українці не створили у цьому місті своєї самостійної сокільської організації.

У Празі українська студентська молодь почала цікавитися фізкультурним рухом лише навесні 1924 р. Тоді, 20 квітня десять студентів на чолі *М. Бучинським* подали прохання про їх зарахування в члени “Сокола-Праги II”. А вже 12 червня 1924 р. їм дозволили створити український сокільський гурток при цьому гнізді [1, арк. 40]. Початково, майже до кінця 1924 р., вони себе називали “Український гурток “Сокіл” у Празі”, а згодом усталася назва “Українське руханкове товариство “Січ” у Празі”. Біля червня 1924 р. налагодився зв’язок зі старшиною

“Повітової Січи” у Львові, а вже навесні 1925 р. цей гурток припинив своє існування через матеріальну скруту та закінчення навчання студентами, хоча ще в лютому нараховував 15 осіб. Проте в наступному (1926 р.) в тому ж таки “Празькому Соколі” взялися до сокільської гімнастики 10 студенток-українок на чолі з *Олександрою Сірополковою* [1, арк. 42]. Про діяльність цього гуртка можемо дізнатися з листа сокілки *Зої Равич-Маланюкової*: «Наша організація постала рік тому <у 1926 р. – Ю.Т.> назад. Членок було 10 і вправляли ми окремо під кермовництвом чеської інструкторки. На злеті участі не приймали, бо не були ще дійсними членами Сокола. Після літніх вакацій почали вправляти лише з грудня, бо довго тяглося формальне прийняття нас знову до Празького Сокола. Тепер записалося 14 жінок і 8 доростенок. Жінки розділилися на дві групи: одна – 4 – вправляються пополудню, друга – 10 – увечері разом із чеським дружеством при Празькій Єдноті Сокольській. Всі дістали стипендію, себто сокільський стрій і за рік платимо 13 крон.

При Соколі читаються лекції про історію сокільства, організацію його, про етику та про вплив сокольства на здоровля людини. Ці лекції обов'язкові для кожного члена, бо лише прослухавши ці лекції, зробивши іспит та склавши присягу, стає він дійсним членом Сокола. [...] Для кермовництва нашої групи обрали організаційних референтів пані *Сірополко Олесандру і Бурачінську Лідію* [2, арк. 155 – 155 зв.].

Така відносна роз'єднаність і автономність українських фізкультурників припиняється у 1926 р., коли у Празі проводився VIII Сокільський Здвиг. Українці мали намір узяти в ньому участь, тому налагоджують стосунки між своїми гуртками, створюють організаційний комітет і оголошують збір коштів на участь у здвизі. Через бідність української еміграції (а частково, її пасивність) зібрати необхідної суми не вдалося. Тому українські соколи змушені були взяти позичку в якій за них поручився Сенат У.Г.А. Забігаючи наперед зазначу, що необхідних коштів – уже для погашення боргу – так і не збрали, тому академія через два роки сплатила їх борг у 3115 крон [1, арк. 43].

Навколо проведення цього заходу розгорнулося політичне протистояння. Організаційний комітет не запросив хорватських соколів, проти яких виступили серби. Одночасно, запрошення для українців не надіслали до Львова, а передали через українських емігрантів у ЧСР, у такий спосіб принижуючи статус “С.-Б.” і відштовхуючи його від участі у здвизі. Українці вбачали в цьому протидію поляків і не безпідставно. Тому представницькі функції на здвизі мали виконати українські сокільські організації з ЧСР, ба більше – вони ще й мали представляти там Хорватський Сокольський Союз, про що їх прохав С.-Б. [2, арк. 8, 23, 40].

Участь українців у здвизі була досить скромною, порівняно з представниками інших націй – 53 соколи (30 з Подебрад, 17 – Брно, 6 –

Пршібраму), із них 14 були в сокільських одностроях із прапором, решта в цивільному одязі. Проте і така презентація українства вже була успіхом, зважаючи на протидію польських і російських товариств, які, на їх думку, мали поважний аргумент – відсутність української державності: “...Проти участі українських соколів за кордоном особливо протестували не так росіяни-великороси, бо їх по правді сказати майже немає, як свої ж таки землячки “малороси”, що ніяк не могли погодитись з самостійним виступом українців, бо мовляв це якась “недержавна нація” [1, арк. 45], – пише Василь Прохода.

Така українська організаційна демонстрація була стимулом для пошквалювання їх роботи у ЧСР. У жовтні 1926 р. при чеському гімнастичному товаристві “Нуслі” в Празі вирішили створити українське товариство “Сокіл”, як філію “Сокола-Батька” у Львові. На той час у Празі вже діяв український гурток (біля 20 осіб) на чолі з *Олексою Яблонським*. Управу гуртка складали: *Омелян Вец* – керівник, *Володимир Забавський* – секретар, *Осип Сивенький* – скарбник, *Петро Сайкевич* – зв’язковий, члени – *Василь Трачук* і *Зенон Охримович*. Взимку 1926 – 1927 рр. регулярно займалося переважно біля 15 соколів, одні з яких утворювали окрему українську секцію з чеським керівником при “Нуслі”, а інші займалися по різних чеських відділах [2, арк. 107].

Саме на базі цього гуртка й формується організаційний комітет. 13 березня 1927 р. у Подебрадах відбувся з’їзд представників із Подебрад, Пршібрам, Праги і Брно на якому вирішили створити **Союз Українських сокільських організацій в Чесько-Словацькій Республіці**, прийняли проект статуту та призначили на 31 березня 1927 р. у Празі установчий з’їзд Союзу. На з’їзді головою обрали *Осипа Бойдуника*, його заступником – *Олександром Сірополкову* [1, арк. 46].

Однак інституційне оформлення українського фізкультурного руху не привело до зростання його чисельності. Навпаки, у наступні роки він завмирає. Як зазначалося вище, українство в ЧСР не було сталим – основну його масу складали студенти, які по закінченні навчання поверталися на батьківщину. Так, у Пршібрамі коли українці закінчили навчання – товариство завмерло. Суттєво зменшилася кількість українців у Брно, допоки 1 квітня 1929 р. це гніздо не ліквідувалося [2, арк. 148]. Восени 1927 р. Празький сокіл ще нараховував у своїх лавах 44 побратими (із них 16 дівчат), але з часом їх кількість почала невпинно зменшуватись. У січні 1928 р. їх залишилося лише 23, а регулярно тренувалися менше половини.

Разом із завершенням сокільського життя в Празі поступово припиняється й діяльність усього Союзу Українських Сокільських організацій у ЧСР. Іще в жовтні 1927 р. голова Союзу О. Бойдуник з огляду на стан здоров’я та брак часу передав свої обов’язки заступниці О. Сірополковій. У грудні того ж року обов’язки голови перебрав *Йосип Шкеда*, а на секретаря було обрано *Ярослава Благітку*. У

серпні 1928 р. він залишився сам після виїзду Й. Шкеди в Аргентину (де він організує сокільські товариства з тамтешніх українців). Із усіх сокільських організацій, що належали до Союзу існував лише товариство у м. Подебради, якому й були передані справи та архів Союзу [1, арк. 49]. Там із початком 1927/28 навчального року лави “Українського Сокола” поповнились молодими членами – вихідцями з Волині й Галичини, які приїхали на навчання до У.Г.А.

Таким чином, у 1928 р. закінчується перший період організаційного існування Українських фізкультурних організацій у ЧСР. Після ліквідації Союзу вся активна діяльність зосереджується у м. Подебради, який на певний час стає неофіційним центром українського сокільського життя.

Важливу роль у збереженні українських фізкультурних традицій у ЧСР в ті роки й, зокрема, розвитку подебрадського гнізда, зіграв *Федір Мороз*, який був обраний старостою товариства в 1928 р., а працював у його лавах від початку заснування. Він віддавав роботі в товаристві майже весь вільний час, навіть коли влітку 1929 р. по закінченні навчання був безробітним і не мав жодних засобів до існування. Проте перебороти зовнішні чинники не міг і він. На 1930 р. прийом нових студентів до У.Г.А. був заборонений, а старі члени по закінченні студій роз’їхалися. На початку 1930 р. чисельність подебрадського гнізда зменшилася до мінімуму – 18 осіб, та й ті суттєво зменшили свої заняття через велике академічне навантаження, оскільки закінчували навчання. Змушений був виїхати і Ф. Мороз, замість якого на старосту обрали інженера *Василя Проходу*. Він продовжив роботу з наявними людьми і пробував залучати нових [1, арк. 50].

До визначних подій у фізкультурному житті українців у Подебрадах треба віднести святкову академію 10 лютого 1929 р. з нагоди 35-ліття “Сокола-Батька”, на якій були зачитані доповіді присвячені життю й діяльності українського сокільства на батьківщині, а також участь 13 українців у великому здвизі чеського сокола в Празі 4 – 6 липня 1929 р., в якому взяли участь і соколи інших слов’янських народів та болгарські “юнаки”. Матеріальну підтримку на участь українських соколів у цьому заході надали наукові та громадські організації в ЧСР – ними було надіслано 1700 крон, із яких 1000 крон дав Сенат У.Г.А. Ще 900 крон надійшли від приватних осіб й українських організацій із Польщі [1, арк. 51, 52].

21 червня 1931 р. “Український Сокол” брав також участь і в краєвому здвизі чеського сокола в Пардубіцах. Було на цьому здвизі 12 побратимів із Подебрад, по одному з Градця-Кральове й Ржевиць. Особливу підтримку соколи отримали від української колонії у Пардубіцах, де мешкали переважно бувші воїни Української Галицької Армії. Наслідком цього заїзду стане організація в місті українського сокільського гнізда.

Загалом же впродовж 6-літньої діяльності українських фізкультурних товариств, об'єднаних в "Український Сокіл", вони брали участь у 35 повітових та окружних здвигах і руханкових академіях, як у межах Тиршової сокільської округи, так і поза нею. Після поразки українських визвольних змагань, в умовах окупації українських земель кількома державами, такі презентації українських соколів підживлювали державницький рух, презентували українську ідею в середовищі, як мінімум, слов'янських народів Європи. Але навіть у такому вигляді українство зустрічало постійний спротив із боку польських та російських кіл, які всіляко намагалися обмежувати українську участь у всесокільських заходах.

Із початком 1930-х рр. найбільш дієвим залишалося сокільське гніздо у Подєбрадах. Навесні 1931 р. при ньому навіть утворився молодий сокільський *доріст* (школярі від 6 до 12 років), що брав участь у повітовому здвизі. При цьому мусимо відзначити, що нав'язуючи нові тісніші зв'язки з Чеським Соколом, українці весь час пам'ятали про своє сокільство на батьківщині й підтримували з ним безперервний зв'язок шляхом постійного листування з "С.-Б." у Львові.

15 лютого 1931 р. у Подєбрадах соколи відсвяткували п'ятиліття своєї активної діяльності (фактично річниця припадала на 7 лютого), що знайшло унаочнення у брошурі "Український Сокіл" [1, арк. 53]. Хоча товариство постійного складу не мало (та й не могло мати, бо побратими, пробувши 4 – 5 років у Подєбрадах, закінчивши навчання змушені були покидати своє гніздо), праця в ньому ніколи не припинялася. За весь час його членами були 122 українці [1, арк. 54].

Як зазначає В. Прохода, "хоч організована чинність українських соколів в інших містах ЧСР (поза Подєбрадом) занепала, але огник там все ж таки жеврів... Українських соколів розкиданих одиницями по цілій Чехословаччині є багато, але їх якось не помітно. Вони тратяться в чеському сокільському морі. [...] Маючи сили ми їх не можемо як слід використати в організований спосіб. А назовні витворюється таке вражіння, що українці взагалі не здібні до однодумного організованого вияву своєї волі. Коли до цього додати ще активну агітацію проти нас наших "приятелів", стає зрозумілим, чому витворилася про нас опінія не на нашу користь. Дехто боїться організації, щоб до неї не залізла "політика", а з нею й колотнеча. Але тій організації, в якій як слід розуміють основні засади сокільської ідеї, боятися "політики" (демагогів) не треба. Прикладом для цього може бути "Український Сокіл" в Подєбрадах, де ніколи не було яких не будь "політичних" непорозумінь" [1, арк. 55].

Військове винищення мирних українських громадян у Польщі (так звані "паціфікації") змусили українську еміграцію в ЧСР висловити свою позицію щодо цього злочину. 3 грудня 1930 р. "Український Сокіл" в Подєбрадах ухвалив протест проти польського терору, під яким підписалися українці з Брно, Ржевниці, Пршібраму та Праги. Протест

надіслали до Президії Чехословацької Сокольської Громади, але відповіді на нього так і не надійшло. Проте, збір підписів змусив українське сокольство повернутися до ідеї створення єдиної організації. Нагодилася й нова молодь, яка після тих “пацифікацій” почала приїздити до ЧСР на навчання. За кілька років схожі протестні акції у містах Брно, Ліберцях, Мімоні, Лазнях Белградських та інших містах, українська еміграція проводитиме з приводу голоду в підрадянській Україні [3, арк. 41, 41 зв., 43 зв., 57 – 60].

Восени 1930 р. до м. Брно приїхало біля 40 студентів, більша частина яких вступила до чеського “Сокола Брно І”, де ними опікувалися професор І. Калічак та *Іван Гордіюк*. Для занять їх розділили на дві дружини (družstva) [4, арк. 69 – 69 зв.]. У наступному році їх кількість не тільки не зменшилася, але навіть зросла. На загальних зборах українських соколів 4 грудня 1931 р. було вирішено створити товариство “Український Сокол” у Брно, яке стало неформальною філією чеського “Сокола Брно І”. Початково в його лави записалися 38 осіб. Старостою обрали *Мирослава Пагугу* (оскільки І. Калічак виїхав з міста), а начальником – *Б. Турка*. У квітні 1932 р. замість вибувшого М. Пагуги старостою обрали *Є. Городиського* [1, арк. 58].

Поза цим, 20 січня 1931 р. у м. Ржевниці, де існувала українська гімназія, з ініціативи побратима *Михайла Сороки* відроджується сокольське гніздо, членами якого стали біля 20 гімназистів. Зі старших соколів у ньому працював доктор *Антін Яковенко*, якого й обрали старостою. До середини 1932 р. воно існувало неформально, доки не отримали дозволу від Педагогічної Ради гімназії [5, арк. 51 – 51 зв.]. Оскільки більшість членів гуртка були гімназистами і не мали самостійного матеріального забезпечення, розвиток його посувався повільно.

Того таки року, – як зазначає Василь Прохода, – “...пробудилось в третій раз українське сокольське життя в Празі, там де воно по численності української колонії мало б бути найсильнішим. Та на жаль, там соколів менше як українських організацій, що одна одну не визнають і “працюють для Неньки-України”, взаємно поборюючи себе в партійній і гуртково-політичній боротьбі. Але більшість українців у Празі настільки “європеїзувались”, що за сьогоднішнім життям не бачать завтрашнього. А все ж таки поза цими дрібницями буденного життя в Празі, на полі української науки й культури зроблено надзвичайно багато. Успішно працюють там наші наукові установи й національно-культурні організації, переводить свого великого значіння позитивну чинність Союз Українських Пластунів емігрантів. А тепер прийшов до того й “Український Сокол” в Нусях, де в роках 1926 – 1927 наші соколи досить успішно розвинули були свою чинність. Мають поодинокі соколів-українців і в інших празьких чехословацьких товариствах” [1, арк. 61].

Активно взявся до об'єднання українців у Празі енергійний інженер *Ярослав Білинський* (він склав сокільську присягу (*обітницю*) ще в 1923 р. у Пршібрамі). Після тривалої роботи йому вдалося 17 грудня 1931 р. зібрати перших 8 соколів, які й вирішили відновити у Празі товариство "Український Сокіл". Осередком своїм вони вибрали "Сокіл" в Нуслях. Ті ж побратими, які далеко мешкали від нього, могли бути членами інших гнізд і там займатися. В січні 1932 р. "Український Сокіл" успішно розпочав свою роботу й за три місяці мав у своєму складі біля 30 осіб [*там само*].

Невелике гніздо "Українського Сокола" існувало в м. Пардубиці у кількості 8 соколів, на чолі з інженером *Юр. Синявським*. Утворився цей гурток восени 1931 р. під впливом приїзду на пардубицький здвиг українських соколів із Подебраду.

Всі спроби інженера *П. Петренка* створити сокільський гурток у містечку Градец Кралове залишилися безуспішними, не дивлячись на те, що там українська колонія була значно більшою ніж в Пардубицях. На жаль, пасивність – була характерною рисою української еміграції, і не лише в ЧСР.

У ці роки важливу роль у житті українського сокільства відіграє *Іван Боберський*, якого в грудні 1933 р. на II З'їзді Союзу Українського Сокільства за кордоном обрали почесним головою [7, арк. 51, 55, 80 – 81]. Детально на його діяльності зупинятися не буду – це стане предметом окремого дослідження – натомість зазначу лише, що І. Боберський був одним із не багатьох тодішніх теоретиків фізичного виховання, яке мало би, за ним, основною метою – підготовку української молоді до боротьби за незалежність свого краю. В його роботах "українська руханка" розуміється ширше ніж "сокільство", він виходить за межі суто гімнастичних вправ і бачить у ній широкий фізкультурний рух українства, через що зустрів опозицію з боку деяких лідерів українського сокола.

На середину 1930-х рр. українська еміграція дуже політизується. Джерела фіксують напруження, що панує не лише між різними організаціями, але й усередині самого сокільства. В попередні роки цього не було, або ж воно не було таким явним. Прикрість і трагізм такої ситуації полягала в тому, що протистояння йшло не так по лінії комуністи-націоналісти, скільки в середовищі національно свідомого українства. Цілком зрозуміло, що за таких умов сокільська робота поступово згортається.

Після окупації нацистами Чехословаччини, влітку 1939 р. нова влада запропонувала українцям влитися до якоїсь націоналістичної чи гетьманської організації. Оскільки сокільство завжди постулювало ідею аполітичності, тому наприкінці травня 1940 р. було прийнято рішення саморозпуститися. Весь архів українського сокільства було передано Музею визвольної боротьби у Празі [6, арк. 21, 23 зв.], звідки він по закінченні Другої світової війни потрапив до Києва.

Таким чином, після поразки української революції 1917 – 1921 рр. і розчленування України між кількома ворожими їй державами, український фізкультурний рух, презентований сокільськими товариствами, поза її межами намагався впродовж майже двадцяти років плекати державницьку ідею, готувати українську молодь до боротьби за відновлення власної державності.

Список використаної літератури

1. **Центральний державний архів громадських об'єднань України** (надалі – ЦДАГОУ). – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 1025. – 138 арк. – *уперше вводитьься у науковий обіг*. 2. **ЦДАГОУ**. – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 1010. – 161 арк. – *уперше вводитьься у науковий обіг*. 3. **ЦДАГОУ**. – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 274. – 60 арк. 4. **ЦДАГОУ**. – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 1011. – 113 арк. – *уперше вводитьься у науковий обіг*. 5. **ЦДАГОУ**. – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 1013. – 190 арк. – *уперше вводитьься у науковий обіг*. 6. **ЦДАГОУ**. – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 1007. – 28 арк. 7. **ЦДАГОУ**. – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 1016. – 90 арк. – *уперше вводитьься у науковий обіг*.

Тимошенко Ю. О. Український фізкультурний рух у Чесько-Словацькій республіці міжвоєнного часу

Вперше вводитьься у науковий обіг невідомі раніше архівні матеріали, що висвітлюють діяльність українських фізкультурних організацій у Чесько-Словацькій Республіці. Виникають вони, починаючи з 1922 р. Основними їх центрами були міста Брно, Прага, Подебради, Пршибрам, Ржевніца. Його учасниками були як українські емігранти, що осіли на чеських землях після поразки національної революції, так і студенти, що виїхали на навчання в цю країну, у зв'язку з обмеженнями для українців в Польщі. Організаційним ядром українського фізкультурного руху виступали сокільські гнізда. У статті розкрита їх організаційна структура, чисельний склад, участь в представницьких акціях суспільства “Сокіл” як в самій країні, так і на міжнародних зльотах. Таким чином, після поразки української революції 1917 – 1921 рр., в умовах розчленування України декількома ворожими нею країнами, український фізкультурний рух, представлений сокільськими організаціями, підтримував ідею української незалежності, готуючи молодь до боротьби за відновлення країни.

Ключові слова: фізкультурний рух, здвиг, товариство, українське сокільство.

Тымошенко Ю. А. Украинское физкультурное движение в Чешско-Словацкой Республике в межвоенные годы